

DIIT

STIS

LOOS

(OF NIET)

DAKLOOSHEID IN HET JUISTE PERSPECTIEF

Ben jij ooit dakloos geweest? Ooit het gevoel gemist van een thuis? De meesten van ons ontberen gelukkig de ervaringen van een zwervend bestaan. Dat betekent niet dat we ons niet in een dergelijke situatie kunnen verplaatsen. Zeker niet als we weten dat veel dak- en thuislozen door domme pech hun vaste verblijfplek kunnen verliezen. Ze krijgen plots ontslag, belanden in een scheiding, kunnen geen woonruimte vinden of kampen met gezondheidsproblemen.

Iedereen kan dakloos worden, en vaak is er weinig voor nodig. Vandaar ook de provocerende titel van deze krant, waarmee we meer begrip vragen voor de dak- en thuisloosheidsproblematiek. Meer begrip is namelijk hard nodig, willen we dit hardnekkige probleem oplossen.

Afgelopen jaar onderzocht Het Beelddepot (een groep van journalisten, ontwerpers, fotografen, voormalig dak- en thuisloze jongeren en Stichting Zwerfjongeren Nederland) de manier waarop Nederlandse media en beleidsmakers over dak- en thuisloosheid berichten. Er werd gekeken naar de journalistieke verslaggeving rondom dakloosheid in de afgelopen twintig jaar. In de onderzochte media passeerden woorden als 'kreeper- of probleemgevallen' en 'mannen met de fles' de revue. Ook zagen we veel foto's waarin dak- en thuislozen in verwaarloosde kledij - soms gepaard met fles bier - op een stadsbankje slapen.

Die manier van representatie doet geen recht aan de situatie waarin veel dak- en thuislozen zich in Nederland bevinden. Velen hebben weliswaar geen vast thuisadres of een stabiele thuissituatie, maar slapen gelukkig zelden op straat. En hoewel ze soms financiële, sociale of psychische problemen hebben, maakt dat ze nog geen probleemgeval. Dak- en thuislozen kleden zich zoals eenieder van ons en slechts een beperkt aantal kampt met alcohol- of drugsproblematiek.

De negatieve labels waarmee we over dakloosheid praten, zitten bovendien constructieve oplossingen in de weg, zo blijkt uit onderzoek van socioloog Frank van Steenberg. Dit soort negatieve beelden bevestigen de status quo. De jonge daklozen die Van Steenberg onderzocht, ergeren zich aan labels als zwerfjongere, die ze steeds moeten gebruiken om hulp te krijgen.

We moeten voorbij deze negatieve labels durven denken. Het goede nieuws is dat we afgelopen jaren een kentering in de journalistieke berichtgeving zien optreden. Er wordt in neutralere termen gesproken over dakloosheid en meer ingezoomd op de complexe problematiek. Toch schieten woorden en beelden regelmatig tekort om bij te dragen aan betere representatie en meer begrip.

Daarom heeft Het Beelddepot dit magazine gemaakt, waarin we iedereen oproepen om mee te werken aan een beter perspectief op dakloosheid. Dat kan al heel makkelijk, bijvoorbeeld door een selfie te maken met de cover van deze krant en die te delen op de eigen sociale mediakanalen. Het zou erg mooi zijn als iedereen die dat bericht leest een beter begrip krijgt van dakloosheid!

HET WAT? HOE?

Wat is er allemaal bekend over de situatie van dak- en thuisloze mensen in Nederland? En wat moet je echt weten als je er meer over wilt ontdekken? Hieronder vind je een overzicht van de belangrijkste statistieken, termen en geopperde oplossingen voor dak- en thuisloosheid.

WAAAROM? VAN DAK- EN THUISLOOSHEID IN NEDERLAND

WIE EN HOEVEEL MENSEN ZIJN ER DAKLOOS IN NEDERLAND?

Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) telt Nederland, volgens de meest recente definitieve cijfers, op 1 januari 2020 naar schatting ruim 36 duizend dakloze mensen. Volgens het CBS-onderzoek is ruim acht op de tien daklozen een man (84%). Opvallend: onder de daklozen in de jongste leeftijdsgroep van 18 tot 27 jaar (ongeveer 8,5 duizend mensen) zijn er gemiddeld meer vrouwen te vinden: 26 procent.

In deze leeftijdsklasse (18 tot 27 jaar) zijn er ook meer dakloze mensen met een niet-westerse achtergrond, zo'n 58 procent. Dit is hoger onder 18- tot 27-jarigen dan bij de totale groep daklozen, waar 50 procent een niet-westerse achtergrond heeft. Plat gezegd is de gemiddelde dakloze persoon in Nederland dus een man met een niet-westerse achtergrond, terwijl het stereotype een blanke man van middelbare leeftijd is.

WAT HOUDT DAKLOOSHEID/ THUISLOOSHEID IN?

Het CBS maakt onderscheid tussen feitelijke en residentieel daklozen. Feitelijk dakloze mensen leven minstens vier weken achter elkaar op straat, of bij vrienden of kennissen en hebben geen garantie op een slaapplek voor de daaropvolgende nacht. Mensen die feitelijk dakloos hebben geen eigen woonruimte en daar ook geen uitzicht op. Volgens het CBS zijn residentieel daklozen ingeschreven bij instellingen voor maatschappelijke opvang, zoals een nachtopvang of sociale pensions.

Thuisloosheid wordt gekenmerkt door het gebrek aan een vaste verblijfplaats. Je wordt gezien als thuisloos als je steeds wisselt van onderdak of woonplaats. Thuisloze mensen hebben vaak onderdak in sociale pensions (een woonvorm met 24-uurs-toezicht, waarbij bewoners worden ondersteund en begeleid in hun dagelijks wonen en leven) of vormen van beschermd of begeleid wonen.

WAAROM ZIJN MENSEN OVER HET ALGEMEEN DAKLOOS?

Een van de hoofdoorzaken van dakloosheid in Nederland heeft te maken met geldproblemen. Volgens het CBS is het aantal dakloze mensen de laatste jaren toegenomen, evenals het aantal mensen dat met langdurige economische problemen te maken krijgt. Voor mensen met schulden is het ook moeilijker een huis te kunnen betalen doordat de kosten van huisvesting steeds hoger worden. Ook kunnen psychiatrische problemen leiden tot dakloosheid.

Bij jongeren is in veel gevallen de thuissituatie onhoudbaar door spanningen met ouders, of door angst voor inkomensverlies. Ook zijn er volgens de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving andere factoren die kunnen leiden tot dakloosheid, bijvoorbeeld een slechte gezondheid of het niet meer kunnen krijgen van onderdak na verblijf in een instelling.

WANNEER ZOU DAKLOOSHEID 'OPGELOST' MOETEN ZIJN?

Er zijn talloze plannen om dakloosheid aan te pakken en niemand meer op straat te laten slapen. Rond de millenniumwisseling stelde de toenmalige Amsterdamse wethouder Guusje ter Horst al dat voor 31 december 2000 geen enkele dakloze meer tegen zijn wil buiten hoeft te slapen. Het in 2019 door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport opgestelde Actieprogramma Dak-en Thuisloze jongeren streeft eveneens naar een drastische vermindering van het aantal dakloze jongeren en het voorkomen van nieuwe dak-en thuisloze jongeren.

Ook vanuit de Europese Unie worden ambitieuze plannen geformuleerd om dak-en thuisloosheid drastisch te reduceren. Als het aan EU-lidstaten ligt, slaapt niemand meer op straat in 2030. Al die ambitieuze plannen ten spijt is het vooralsnog niet gelukt dak-en thuisloosheid uit te bannen. Wel is er afgelopen jaren -mede dankzij het genoemde Actieprogramma van VWS- gestuurd op een vernieuwende aanpak waarin het sturen op vertrouwen voorop staat. Een representatieve beeldvorming speelt daarin ook een belangrijke rol.

WELKE BELANGRIJKE TERMEN ZIJN ER ROND DAK- EN THUISLOOSHEID IN NEDERLAND?

ZWERFJONGEREN: in sommige onderzoeken worden dak- en thuisloze jongeren 'zwerfjongeren' genoemd. De meeste van hen wonen niet letterlijk op straat, maar 'zwerfen' tussen slaapplekken bij instanties als de crisisopvang of verblijven tijdelijk op de bank bij vrienden of bekenden. Dit laatste heet bankhoppen.

PARTICIPATIEWET: Sinds 1 januari 2015 is de Participatiewet van kracht. In essentie moest de Participatiewet zorgen dat meer mensen, met en zonder beperking, werk vinden bij een gewone werkgever. In de praktijk raakt de Participatiewet volgens de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) veel bijstandsgerechtigden. In de wet zijn allerlei hindernissen opgeworpen voor mensen die tijdelijk of gedeeltelijk aan het werk gaan. Ze raken toeslagen kwijt. Het feit dat ze werken wordt verrekend met hun uitkering. 'Sommige mensen houden minder over wanneer ze gaan werken dan wanneer ze in de bijstand waren gebleven. Dat is de omgekeerde wereld,' stelde Peter Heijkoop, wethouder van Dordrecht en woordvoerder namens de VNG, dit jaar in de Volkskrant.

KOSTENDELERSNORM: Door de zogeheten kostendelersnorm binnen de Participatiewet kunnen mensen met een bijstandsuitkering op hun uitkering gekort worden wanneer ze een woning delen met meerdere volwassen personen. Ouders met een uitkering kunnen worden gekort op deze uitkering, wanneer hun kinderen 21 jaar worden. Hierdoor zouden jong volwassenen soms ook het ouderlijk huis verlaten.

MEERVOUDIGE PROBLEMEN: Dak- en thuisloze mensen hebben naast het gebrek aan woonruimte vaak andere problemen. Dit worden meervoudige problemen genoemd. Zo hebben dak- en thuislozen soms te maken met psychische problemen, schulden of verslavingsproblemen.

VAN 'KREPEER-GEVALLEN' NAAR DAK- EN THUISLOZEN

Nederlandse dagbladen zijn de afgelopen jaren neutraler gaan schrijven over dak- en thuisloze mensen in Nederland. Dat blijkt uit een onderzoek naar beeldvorming over dakloosheid, uitgevoerd door het Beelddepot. Deze verandering is noodzakelijk en gewenst, aangezien in de media genoemde termen als 'tuig' en 'krepeergevallen' (zoals in het AD, 1999) niemand verder helpen. Deze negatieve beschrijvingen creëren namelijk een vicieuze cirkel voor dak- en thuisloze mensen.

Op 7 april 1999 geeft succesgoeroe Emile Ratelband een peptalk in de Rotterdamse Pauluskerk. Tijdens de speech in de zogenaamde 'daklozenkerk' van dominee Visser moet hij verkopers van de Rotterdamse straatkrant motiveren meer kranten te verkopen. Ze moeten wat meer inzet tonen stelt Ratelband, een mening die in nationale kranten als het *Algemeen Dagblad De Telegraaf* en *Trouw* te lezen is in voorankondigingen en sfeerimpressies naderhand.

Het *Algemeen Dagblad* noemt het publiek tijdens de sessie in de eerste alinea 'daklozen en andere krepeergevallen' en een paar zinnen verder citeert de krant Ratelband, die zegt dat het de eigen schuld is van de bezoekers dat 'de maatschappij hen uitgekotst heeft'. Dit sentiment vermindert in de de daarop volgende jaren, blijkt uit beeldvormingsonderzoek van Het Beelddepot. Al zijn met regelmaat woorden als 'tuig' en 'straatdrinkers' terug te vinden in de kranten.

In het onderzoek van het Beelddepot analyseerden onderzoekers Jessy de Cooker en Vera Boonman 120 journalistieke artikelen uit de dagbladen *Algemeen Dagblad*, *De Volkskrant*, *De Telegraaf* en *Trouw*. De artikelen komen uit de jaren 1999, 2009 en 2019 en gaan over dakloze mensen. In het onderzoek keken de onderzoekers naar de veranderende beeldvorming rondom dakloosheid.

Beschimmelde boterhammen, jazz cd's en ontelbare lege bierblikken

'De lijn tussen ons leven en dat van u is heel dun, dunner dan ooit,' stellen enkele dakloze mensen uit Leeuwarden tegen een journalist van *De Telegraaf* in een artikel dat op 28 februari 2009 in die krant gepubliceerd wordt. Een journalist van de krant loopt een aantal dagen mee met de 'ongrijpbaren'. In het verhaal ontmoet de lezer een andere dakloze uit Leeuwarden, 'een normale man, met een normale uitstraling en normale kleding'. Volgens de auteur van het verhaal zou je 'het niet zeggen, maar de 34-jarige Abel de Haan is hartstikke dakloos'. Abel heeft alleen geen baan of verblijfplaats nadat zijn vaste baan bij de gemeente Leeuwarden na een conflict werd beëindigd.

In het *Telegraaf*-verhaal volgt de lezer vooral de dakloze Anton, die zijn illegale slaapplek op een industrieterrein toont, 'waar beschimmelde boterhammen,

kapotte jazz cd's en ontelbare lege bierblikken liggen'. Dit artikel is zeker niet het enige onderzochte journalistieke stuk waarin melding gemaakt wordt van de vermeende connectie tussen alcohol en dakloosheid. Het artikel over Anton en de Leeuwarder dakloze mensen is namelijk niet uniek, zo blijkt uit het onderzoek. Journalisten leren op journalistiekopleidingen dat ze synoniemrijk moeten schrijven. De artikelen in de dagbladen bevatten 53 afzonderlijke labels over drank- of drugsgebruik door dak- en thuisloze mensen, met een piek in 2009. Ter vergelijking: in de onderzochte jaren daalt het percentage van dakloze mensen die met een hulpvraag voor hun verslaving geregistreerd worden.

Neutraler taalgebruik: meer 'daklozen'

In het onderzoek komen opvallend veel manieren om dakloze mensen aan te duiden aan bod. Bij drugs- en alcoholproblematiek worden bijvoorbeeld woorden gebruikt zoals 'junks', 'chronisch verslaafden, psychisch zieke dak- en thuislozen' of 'straatdrinkers'. In de steekproef vallen ook andere zaken op. Het woord 'zwerfver' sterft op journalistiek vlak uit. Ter vervanging van het woord 'zwerfver' worden vaker neutralere beschrijvingen gebruikt als 'dak- en thuislozen', 'daklozen' of 'economisch daklozen'.

Het is een verandering die noodzakelijk is, want de termen waarmee dak- en thuisloze mensen door de loop der tijd beschreven zijn (tuig, krepeergevallen, mannen met de fles) werken verkeerde beeldvorming in de hand. Bovendien werkt het gebruik van de termen averechts, zo blijkt uit onderzoek van Frank van Steenberg van het DRIFT-instituut van de Erasmus Universiteit Rotterdam. De publieke opinie is gebaseerd op de sporadische, weinig representatieve ontmoetingen met daklozen op straat, of op nieuwsberichten en beelden waarin steeds dezelfde stereotypes terugkeren. Negatieve beschrijvingen van dak- en thuisloze mensen versterken een negatief (zelf)beeld en creëren een systeem dat zichzelf in stand houdt. Terwijl de lijn, zoals Anton in het artikel in *De Telegraaf* terecht stelt, door de socio-economische en politieke ontwikkelingen en de Nederlandse wooncrisis 'dunner dan ooit' is. Iemand zonder huis is nu eenmaal geen crepeergeval, maar een normale man (of vrouw), met een normale uitstraling en normale kleding.

IK ZOU WILLEN DAT IEDEREEN EENS EEN NACHTJE IN DE OPVANG SLAAPT

Als teamleider van de nachtopvang maakt Roxanne Dixon het leven van mensen zonder huis of thuis van dichtbij mee. Dat voorbijgangers vooral in stereotypes denken als ze het hebben over dakloze mensen, kan haar soms wel boos maken.

"In gesprekken met mensen zie ik vooral de eenzijdige beeldvorming rondom dakloosheid terug", vertelt Dixon. Ze werkt inmiddels ruim zes jaar bij de Stichting Onder Een Dak en een jaar als teamleider binnen de daklozenopvang De Elementen in Vlaardingen. Hier ziet ze iedereen voorbij komen. "Mensen stellen dan soms ook wel vragen aan me: 'Is nou echt iedereen verslaafd?' Ze zijn heel verbaasd als ik zeg dat het met 70 procent van de mensen die hun traject bij de opvang afronden hartstikke goed gaat."

Dixon vindt het leuk om te vertellen wat haar cliënten allemaal meegemaakt hebben - "hoe bijzonder hun verhaal is en hoe veerkrachtig ze zijn" - maar ze kan boos worden van de stereotypes die heersen bij sommige mensen en met name wanneer het mensen zijn die mede het beleid bepalen. "Mensen bij de gemeente of anderen die het beleid bepalen, die moeten weten waar ze het over hebben. Van de stigma's o.a. in deze groepen kan ik heel verdrietig worden en dan heb ik de neiging om daar tegenin te gaan."

Waardigheid

Dixon ziet grote verschillen bij de dakloze mensen waar ze mee werkt. "Het is een breed spectrum. Soms zijn het mensen die schulden hebben, soms ook mensen die last hebben van psychische problemen of van een verslaving en sommige mensen hebben op alle gebieden in het leven hulp nodig." Ze ziet dat niet iedereen van dakloosheid meteen naar zelfstandig wonen kan doorstromen. "Maar ook al is iemand na de opvang nog niet op de plek waar hij eigenlijk zou willen zijn, hij gaat wel richting herstel en zo zelfstandig mogelijk leven. De hulp die hij dan gekregen heeft in de opvang, is dan wat mij betreft goed terecht gekomen."

"STIGMA'S ZIJN EEN SOORT ONWETENDHEID."

Mensen die te maken krijgen met dakloosheid, merken volgens Dixon zelf ook dat er op een bepaalde manier naar hen gekeken wordt. "Bij allerlei verschillende instanties moeten zij telkens bewijzen dat zij hulp horen te krijgen. En ze zijn gewend dat mensen ze niet geloven." Om in de opvang te komen moet iemand zonder huis bewijzen dat hij problemen heeft, om een daklozenuitkering te krijgen wil de gemeente zeker weten dat deze persoon geen geld van anderen krijgt. Ook al is het iemand die je met een tientje in de week probeert te helpen. Dixon zegt dat de mensen die zij helpt vaak wantrouwen hebben meegemaakt. Zowel persoonlijk als door hoe ze worden behandeld bij instanties "En op een gegeven moment vullen ze dat ook zelf in en wordt het onderdeel van hun zelfbeeld. Ze denken soms: oh, ik ben dakloos, dus ik ben niet belangrijk. Zulke ervaringen helpen hen niet."

Voorkom de problematiek

Om de stigma's weg te halen, zoekt Dixon juist de kracht van de mensen die zij kent uit de opvang. "Bij een senioren dagbesteding zochten ze bijvoorbeeld nieuwe vrijwilligers. Ik heb daar een vrouw aan gekoppeld die ook in de opvang woont. Maar vooraf was dit best even spannend voor de andere vrijwilligers. Zij dachten ook aan de stigma's die zij kennen. Maar nu doet die dame dat vrijwilligerswerk en het gaat ongeloflijk goed. Ze wordt veel ingezet en ze zijn hartstikke blij met haar. Die stigma's zijn eigenlijk een soort onwetendheid. Pas als je met iemand in contact komt, gaat dat weg."

"HET ZOU FIJN ZIJN ALS MENSEN MEER OPEN STAAN."

Het liefst zou Dixon daarom iedereen in contact brengen met mensen uit de daklozenopvang. Daarnaast hoopte ze dat in de toekomst mensen makkelijker toegang krijgen tot hulp en de opvang. "Je moet nu echt lager aan wal zitten voordat je de opvang in kan, terwijl ik veel meer in preventie van dit soort problematiek geloof. Dan kun je veel voorkomen."

In de schoenen

In het nieuwe jaar begint er een fotoproject in samenwerking met Dixon, de opvang, het Beelddepot, tekstschrijver Marleen Bos en fotograaf Rob van Herwaarden. Het verhaal van Patrick van der Jagt was hierbij een inspiratiebron. Hij werd bekend door het televisieprogramma Het Rotterdam Project, waarin presentator Beau van Erven Dorens vijf dakloze mensen volgt en ondersteunt om hun leven weer op te pakken. Door dat programma kreeg ook Van der Jagt zijn leven weer op de rails. Dixon: "We willen dat mensen uit de opvang op pad gaan met Patrick van der Jagt met zijn fototour door Rotterdam. Ze krijgen een eigen fotocamera en mogen zelf in beeld brengen wat ze zien en wat hun ontroert. Deze foto's zullen ook geëxposeerd worden. En we gaan ook de deelnemers fotograferen, samen met hun passie en of werk waar zij hun kracht uit halen."

Om de stigma's te verbeteren zou ze het liefst willen dat iedereen eens een nachtje komt slapen in de nachtopvang. "Dat mensen eens ervaren hoe het is om in de schoenen van een dakloze te staan. Het leven is niet zwart-wit en er zijn zoveel manieren waarop mensen hun huis zijn kwijtgeraakt. Nu is het een ver-van-mijn-bedshow, alsof niet iedereen dit kan overkomen. Dat is niet zo. Juist herkennen mensen zich vaak in de mensen uit de nachtopvang, maar zij hadden dan net een beter netwerk, een grotere spaarrekening of ze maakten een andere keuze. Het zou fijn zijn als mensen daar meer open voor staan."

DAKLOZE MENSEN IN DE KRANT

1999

RATELBAND IN DE VERDRUKING BIJ DAKLOZEN

8 april 1999

...Als een zaal vol managers, vertegenwoordigers of welk zakenvolk dan ook een peptalk krijgt voorgeschoteld van Emile Ratelband, dan wordt er hooguit wat nerveus gelachen en krijgt hij alleen opmerkingen te horen wanneer hij er duidelijk om vraagt. Heel anders was het gistermiddag, toen de met een donkergroene Jaguar gearriveerde goeroe van de geloof-in-jezelf-theorie in hartje Rotterdam voor een luidruchtige zaal vol daklozen en andere kreupeergevallen stond....

ACTIE GEMEENTEN TEGEN GROEIENDE OVERLAST ZWERVERS

28 april 1999

...Grote en middelgrote gemeenten in ons land binden de strijd aan tegen de toenemende problematiek van dak- en thuislozen. Klachten over onder meer **rondhangende zwervers en mensen die op straat hun roes uitslapen**, nemen steeds meer toe.

Bovendien groeit het aantal Nederlanders met een **problematische huurachterstand**. Steeds meer mensen dreigen hierdoor af te glijden naar een situatie van dakloosheid. Door middel van een groot aantal maatregelen zal worden getracht de uitzichtloze situatie van deze groeiende bevolkingsgroep te verbeteren...

KLAGERS OVER DAKLOZEN MOETEN HELPERS WORDEN

10 juli 1999

...Klagers moeten helpers worden en hulpinstanties moeten meer samenwerken, zegt directeur Jan Ruijter van het Mozeshuis in de bundel 'Vrije Vogels', over oplossingen voor daklozen. De burger moet verantwoordelijkheid nemen en de zorg niet aan de instanties overlaten.

De bundel, gisteren in het Mozeshuis in Amsterdam gepresenteerd, is toegespitst op de problemen in de hoofdstad, maar bedoeld om iedere burger aan te spreken. In Amsterdam slapen **elke nacht ruim 150 mensen tegen hun wil op straat**. De projectgroep Vrije Vogels organiseerde - met hulpinstanties en politie - drie bijeenkomsten. In april vertelden hulpverleners, bestuurders en daklozen over 'omgaan met daklozen in je buurt'. Die verhalen zijn gebundeld...

2009

MAAKBARE DAK- EN THUISLOZE BESTAAT NIET

9 april 2009

...Aan één ding is geen gebrek sinds het Rotterdams gemeentebestuur de dak- en thuislozenopvang naar zich toe heeft getrokken: aan geld. "Er is genoeg opvang", zegt Nora Storm van de Rotterdamse Junkiebond; "genoeg instellingen, genoeg bedden, noem maar op. Maar het probleem is dat er te veel wordt geïnvesteerd in stenen, niet in mensen. Het is een rondpompen van mensen." Rotterdam is in de ban geraakt van het 'trajectdenken', waarschuwt dominee Hans Visser: **stop een verslaafde of zwerver in een resocialiseringsprogramma** en er komt een oppassende staatsburger uit. "Mensen worden nu opgesloten en moeten gedwongen afkicken. Soms lukt het, vaak niet. En er zijn mensen die psychisch zo verminkt zijn dat ze niet in staat zijn om op een kamer te wonen. De maakbare dak- en thuisloze bestaat niet!"....

BETERE OPVANG VOOR GESTOORDE ZWERVERS

20 oktober 1999

...Gemeenten, psychiatrische instellingen, tehuizen voor daklozen en ziektekostenverzekeraars moeten beter samenwerken om degenen op te vangen die nu tussen wal en schip vallen. Het gaat om enkele honderden **ernstig verwaarloosde mensen met psychische en/of verslavingsproblemen, vaak zwervers**. Minister Borst van Volksgezondheid heeft daartoe dinsdag een principe-afspraken gemaakt met de betrokken instanties...

DAKLOZEN ZIJN WEG, HUN PROBLEMEN NIET

21 april 2009

...Groepen daklozen die vragen om een euro-tje voor de nachtopvang, bijvoorbeeld rond de stations van de grote steden - ze zijn er nog wel, maar beduidend minder dan enkele jaren geleden. Er lijkt zich een 'stille revolutie' te hebben voltrokken sinds de conferentie van 5 september 2005, toen twee ministers, twee staatssecretarissen, vier wethouders en acht bestuurders van opvangorganisaties besloten dat het zo niet langer kon. De overlast moest worden teruggebracht en de **belabberde positie van daklozen moest worden verbeterd**. Er kwam een zak geld, mede via de AWBZ.

Sneller dan verwacht zijn opmerkelijke resultaten geboekt. [...]

Er is **een problematische groep overgebleven**, die niet direct in de woonvoorzieningen past. Er is telkens nieuwe aanwas: het is nu bijvoorbeeld wachten op wat de crisis voor gevolgen krijgt. En de voormalige daklozen zijn wel minder zichtbaar, hun problemen zijn daarmee niet als sneeuw voor de zon verdwenen. Ze kunnen, weg van de straat, vereenzamen en bij tegenslag lonkt de gezelligheid van de oude maten.

Journalisten beslissen met de artikelen die ze schrijven en items die ze maken welke informatie hun lezers, luisteraars en kijkers tot zich nemen. Ook hebben journalisten impact op de manier waarop beleidsmakers naar dak- en thuisloosheid kijken. De afgelopen decennia zijn de dak- en thuisloze mensen veranderd en is er constructiever over deze groep mensen bericht. Deze tijdlijn geeft je inzicht in de manier waarop De Telegraaf, Algemeen Dagblad, De Volkskrant en Trouw in 1999, 2009 en 2019 over dak- en thuisloosheid schreven.

WOONRUIMTE VOOR ALLE ZWERVERS IN TWENTE

10 oktober 2009

...Eind volgend jaar moeten alle zwerfers in Twente aan woonruimte zijn geholpen. De 22 wooncorporaties in deze regio willen dakloosheid uitbannen. „Hopelijk kunnen we met Kerstmis 2010 zeggen: het is gelukt, niemand slaapt meer tegen zijn zin in een park,” zegt Harry Rupert. Hij is bestuurslid van Woon, de organisatie waarin de corporaties zich hebben verenigd. In Twente **leven naar schatting 400 daklozen op straat**. Volgens vereniging Woon is dat het topje van de ijsberg. Vorig jaar moesten de gezamenlijke corporaties 303 huurders uitzetten. **Vaak was huurschuld de reden**. Dakloosheid is vooral in Hengelo, Almelo en Enschede een probleem.

Wooncorporaties willen problemen bij huurders voortaan eerder signaleren en aanpakken. Rupert: „De gemeente komt pas om de hoek kijken als de zaak is geëscaleerd. Corporaties hebben het snel door als er iets fout dreigt te gaan.” Zo moeten incassobureaus en onderhoudsdiensten eerder aan de bel trekken, bijvoorbeeld als een medewerker ziet dat een huis vervuild is. Als een huurder toch gedwongen vertrekt, dan moeten hulpinstanties en andere gemeenten worden ingelicht. Volgens Rupert moeten alle corporaties, ook de kleine in dorpen met weinig daklozen, in 18 gemeenten, aan het project meebetalen...

EEN BED VOOR DAKLOZEN, ALS ER PLEK IS

23 oktober 2019

...Het aantal daklozen in Nederland neemt sterk toe, de opvang in steden is vaak overvol. Daklozen hebben er baat bij eerst een huis te krijgen en daarna geholpen te worden met problemen als verslaving en schulden. Maar die huizen zijn er vaak niet....

NEDERLANDSE DAKLOZEN KANSLOOS

10 december 2009

...Het aantal zwerfjongeren stijgt explosief, waarschuwt Federatie Opvang. Volgens deze koepelorganisatie voor daklozenopvang telt ons land inmiddels zesduizend dakloze jongeren. Hulpverleners schetsen een bijkomend, wrang probleem: zwerfjongeren worden verdrongen door jonge asielzoekers, die wél adequate hulp krijgen. „Nederlandse zwerfjongeren zijn kansloos om een huis te vinden”, zegt een Amsterdamse hulpverleenster. [...]

Hulpverleners constateren een **wrange ongelijkheid tussen Hollandse zwerfjongeren en jonge asielzoekers**. Een Amsterdamse hulpverleenster is hierover ziedend: “Ik werk bij

een re-integratiebureau en werk met meisjes van 16 tot 24 jaar. Velen van hen zijn dakloos. Zij zijn door de ouders het huis uitgezet of hebben zoveel problemen thuis dat ze zelf weg zijn gegaan. Nu met de winter in het vooruitzicht is het hartverscheurend te moeten zien dat er meisjes zijn die écht geen plek hebben om te slapen. En wij kunnen ze geen onderdak bieden. Hetzelfde probleem hebben wij met de jongens. Nu wil het geval dat wij ook meisjes hebben uit Somalië of andere Afrikaanse landen. Die hebben wél een woning. En die krijgen een huis vaak binnen een paar maanden, soms zelfs weken, via VluchtelingenWerk.”...

2019

DAKLOZEN EXTRA DE KLOS ALS GEMEENTE INSCHRIJVING WEIGERT

21 januari 2019

...Daklozen lopen vaak tegen muren op als zij zich proberen in te schrijven in de Basisregistratie Personen (BRP). Regelmatig wordt hun aanvraag afgewezen, omdat gemeenten strengere eisen stellen dan de wet voorschrijft. Rond de 40 procent van de gemeenten biedt geen ondersteuning nadat de aanvraag is afgewezen. Dat blijkt uit een enquête die De Monitor van KRO-NRCV heeft afgenomen onder de honderd grootste gemeenten. De gevolgen van een afwijzing voor een briefadres zijn heel ingrijpend voor daklozen...

UIT NOOD WOONT BRYAN OVERDAG IN DE BIEB

10 januari 2019

...Bryan verloor na zijn baan ook zijn woonruimte in Vianen, het stadje waar hij geworteld is. Daarom zit hij overdag altijd in de bibliotheek; **daklozenopvang is er niet**. De woningschaarste in de regio Utrecht leidt tot steeds meer dakloosheid. [...]

De **woningschaarste in de regio Utrecht leidt tot meer dakloosheid**, volgens directeur Jules van Dam van de Tussenvoorziening, een grote Utrechtse maatschappelijke organisatie die dak- en thuislozen al 25 jaar onder dak en op weg helpt. Van Dam ziet hoe de voorzieningen voor bijvoorbeeld **nachtopvang en tijdelijk verblijf 'verstopt raken'** doordat te weinig daklozen doorstromen naar een woning. Gemeenten stellen volgens hem te weinig woningen beschikbaar voor daklozen. Zijn oproep: ‘Er zijn acuut duizend wooneenheden nodig om het probleem te verhelpen.’...

G4 LUIDT NOODKLOK OVER DAKLOZEN

28 oktober 2019

...De vier grote gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht (G4) slaan in een brandbrief aan het kabinet alarm over het stijgend aantal daklozen. Zij vragen onder andere om meer **structurele financiering om kwetsbare daklozen te kunnen ondersteunen en een quotum per gemeente om daklozen te huisvesten**.

Het CBS berekende onlangs dat het aantal daklozen in de afgelopen tien jaar is verdubbeld. In de brandbrief schrijft de G4 dat de grens is bereikt van wat grote steden zelf kunnen oplossen. „De kern van het probleem,

en het begin van een oplossing, is en blijft huisvesting”, zegt Bert van Alphen, wethouder maatschappelijke opvang in Den Haag. „We moeten er dus voor zorgen dat mensen vanuit de opvang kunnen doorstromen naar een geschikte woonsituatie, met de begeleiding die daarbij nodig is. Er moeten meer woningen beschikbaar komen voor deze doelgroep.”

De G4 pleit naast extra geld voor een landelijke afspraak om per gemeente een bepaald **quotum aan daklozen te huisvesten om zo de last te verdelen** over alle gemeenten....

van DRUGSPROBLEEM TOT WOONPROBLEEM

FLASHBACK NAAR DE JAREN 90 TOEN WAREN DAKLOZEN EEN VRIJ HOMOGENE GROEP.

AUTOCHTONE MANNEN MET VERSLAVINGEN/OF PSYCHISCHE STOORNIS.

TUSSEN 2006 en 2014 WERD DEZE GROEP GOED GEHOLPEN.

LEKKER BEDJE!

VAN 30.000 DAKLOZEN NAAR 15.000 IN 2011. MAAR... TUSSEN 2009 EN 2019 VERDUBBELDE HET AANTAL VAN 18.000 NAAR CIRCA 40.000!

HEFTIG

ER KWAMEN VEEL MEER.. JONGEREN BIJ.

EN VEEL MEER MENSEN MET NIET-WESTERSE MIGRATIE-ACHTERGROND.

3x ZOVEEL!

WEL 50%!

KORTOM, HET BEELD VERANDERT...

MAAR HOE ZIT HET MET DE MEDIA?

WELK BEELD WORDT ER GESCHETST?

WELKE PROBLEMATIEK WORDT ER GENOEMD?

HEBBEN ZIJ HET NOG STEEDS OVER DE ZWERNER OP EEN PARKBANK...

...TERWIJL DE DAKLOZE JONGERE OP DE BANK ZIT BIJ EEN VRIEND?

IK MAG HIER EEN WEEKJE LOGEREN...

KIJK, IK HEB DAN GEEN WONING, MAAR MIJN MATTIE HIER HEEFT OOK NOG EEN VERSLAVING.

BLIJF VAN DE DRUGS AF, JOCHIE!

NEEM MAAR VAN MIJ AAN...

IK HEB GEWOON EEN SLECHTE START GEHAD. TSJA...

HET BEELD VAN DAKLOZEN VERANDERT, MAAR WEL TRAG

DAKLOOS ZIJN IS EEN KEUZE. TV-KIJKEN OOK...

DOOR DE TOON VAN DE BERICHTGEVING RAAKT DE LEZER GEDESILLUSIONEERD...

WAAROM LEES IK DIT?

HET KOMT TOCH NOOIT GOED!

...EN VERLIEST INTERESSE.

DE REALITEIT IS VAAK INGEWIKKELD.

GEEN WONING!? MAAR WAAR LAAT JE AL JE SPULLEN DAN?

EHM, IT'S COMPLICATED...

NEGATIEVE BERICHTGEVING. → MINDER BELANGSTELLING.

POSITIEVE BERICHTGEVING WERKT CONSTRUCTIEF. OPLOSSINGSGERICHTHEID & ACTIVISME WERKT DOOR.

VOORWAARTS!

GA JIJ TROUWENS NOG IETS BESTELLEN, OF WAT!?

telefoon opladen

FACTOREN DIE DE BEELDVORMING BEINVLOEDEN

WAT IS DAKLOOSHEID?

STOM?

WAT ZIJN DE OORZAKEN?

STEREOTYPEN

ga effe iemand anders framen!

TEVEEL NADRIJK OP LIEFDADIGHEID.

FOCUS OP "HELDENDADEN"

EVEN EEN SELFIE MAKEN VOOR DE SOCIALS!

EEN OF 2ndere BN'er

LABELS CREËREN EEN SYSTEEM DAT ZICHZELF IN STAND HOUDT.

1998 - 2002
PAARSI
W. KOK

2007 - 2010
BALKEN-ENDE IV
J.P. BALKENENDE

2017 - NU
RUTTE III
M. RUTTE

Janibal

BOUWEN OP VERTROUWEN

BOUWDEPOT HELPT JONGEREN UIT DE PAUZESTAND

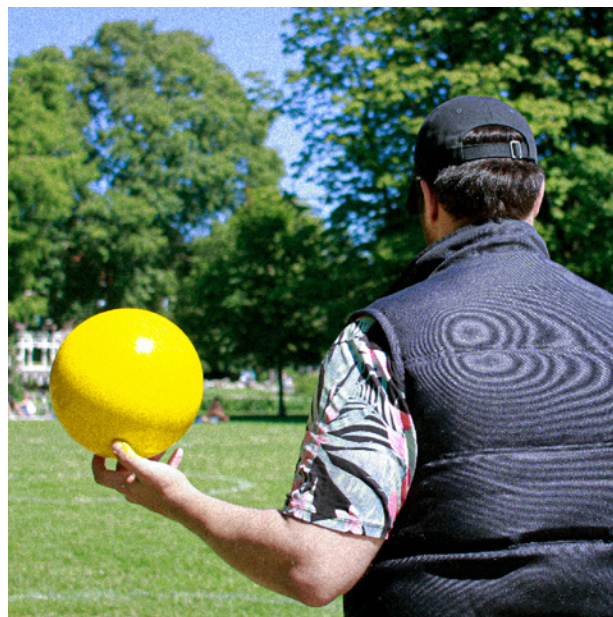
Het Bouwdepot is een aanpak waarbij thuisloze jongeren een jaar lang een vast maandelijks inkomen ontvangen, om zelf te bouwen aan hun toekomst.

Het Bouwdepot geeft de jongeren financiële rust en ruimte om aan persoonlijke doelen te werken. Zoals het aflossen van schulden, werken aan herstel en het creëren van een stabiele woonsituatie. Jongeren komen hierdoor zelf weer aan het stuur en krijgen zo de regie over hun leven terug.

Nederland kampt met een grote groep thuisloze jongvolwassenen. In 2018 waren er 12.600 jongeren tussen 18 en 27 jaar dak- of thuisloos. Het Bouwdepot richt zich op 18 tot 21 jarigen. Een kwetsbare doelgroep die momenteel tussen de mazen van de wet valt. Vanuit de bestaande wet- en regelgeving wordt er vanuit gegaan dat ouders financieel bijspringen bij hun kinderen tot een leeftijd van 21 jaar. Jongeren wiens ouders niet in staat zijn - of niet willen - bijspringen, kunnen slechts aanspraak maken op een uitkering van 260 euro per maand. Zo bouwen ze een schuld op van gemiddeld 666 euro per maand (bron: Nibud). Na een paar jaar zijn de schulden zo hoog, dat jongeren komen vast te zitten in een web van schuldeisers en uiteindelijk op straat of in de opvang belanden. En dan

is een leven lang in de bijstand dichterbij dan een zelfstandige toekomst.

Een jaar een Bouwdepot en financiële rust blijkt voor deze jongeren goed te werken, zo blijkt uit onderzoek van onderzoeksbureau DRIFT (<https://bit.ly/3DcD0UV>). De jongeren vereffenen met het Bouwbudget schulden, gaan aan de slag met hun trauma's, vieren voor het eerst hun verjaardag en krijgen de ruimte om na te denken over hun toekomst en daarin stappen te zetten. Maar bovenal geeft het budget een steun in de rug en versterkt het hun zelfvertrouwen. Dat laatste is hard nodig, want veel jongeren kampen met een negatief zelfbeeld. Dat beeld wordt vaak ook gevoed door de manier waarop we over deze groep jongeren spreken. In beleidsplannen en in de media worden ze bestempeld als probleemgevallen. Juist die negatieve beeldvorming zit een aanpak als het Bouwdepot die werkt vanuit vertrouwen in de weg. Daarom is hieruit ook het Beelddepot voortgekomen.

Het Bouwdepot stuurt dan ook nadrukke-

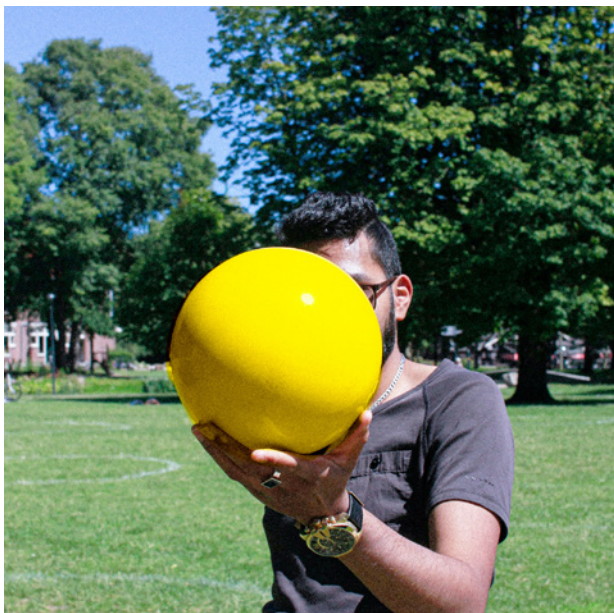

Het Bouwdepot zal in 2022 een Bouwdepot aanbieden aan ruim 30 jongeren in Eindhoven en hoopt met meerdere gemeenten jongeren op weg te helpen.

lijk op vertrouwen. Marleen van der Kolk, mede-initiatiefnemer van het Bouwdepot en werkzaam bij Stichting Zwerfjongeren Nederland: "Jongeren hoeven hun gemaakte uitgaven niet te verantwoorden. Het is leer- en leefgeld. We willen dat ze met financiële rust kunnen werken aan een betere toekomst en meer zelfvertrouwen."

Ontwerper Van Hoeckel, die samen met Van der Kolk het Bouwdepot bedacht, vult aan: "We laten ze ook nadrukkelijk zelf hun ontwikkelplan opstellen. Ze zijn ervaringsdeskundigen van hun probleem en weten het beste wat ze nodig hebben. Ze krijgen hierbij ook begeleiding." De ervaringen van de eerste groep jongeren met het Bouwdepot werden verwerkt in een podcast (<https://sptfy.com/bouwdepot>).

De ontwikkelde aanpak moet binnen afzienbare tijd door meerdere gemeenten worden omarmd. Van der Kolk: "Het Bouwdepot is bewezen effectief en is ook een tekortkoming op de lacunes in de wet- en regelgeving. Van Hoeckel geeft aan dat het Bouwdepot ook nadrukkelijk stuurt op een brede omslag in het denken over deze doelgroep. Dat begint met de jongeren zelf aan het stuur zetten. Dat gebeurt nu nog veel te weinig vindt ze. De jongeren in het Bouwdepot zijn jongeren zoals jij en ik, die pech hebben gehad. Dat kan ons allemaal overkomen. Kijk naar corona. Voor veel ondernemers betekent dat veel stress. Zonder de door de overheid toegekende overbruggingssteun zouden ze het niet redden. Die steun vinden we allemaal logisch. Dat steuntje in de rug – die overbruggingsregeling – willen we met het Bouwdepot bieden."

Het Bouwdepot is in september 2021 gestart met de aanpak in Eindhoven aan 30 jongeren en hoopt binnenkort met meerdere gemeenten jongeren op weg te helpen. Van der Kolk: "Willen we in de toekomst deze jongeren, net als hun leeftijdsgenootjes een goede kans op de arbeidsmarkt bieden, die momenteel heel hard jongeren nodig heeft, dan begint dat door de jongeren de kans te geven even op adem te komen."

Wil je meer weten kijk dan op de website: www.hetbouwdepot.nl.

SOUVENIRS MET HOUVAST

Bijna iedere (ex-)dakloze jongere heeft wel een object dat hem of haar herinnert aan de periode zonder huis en thuis. Zo ook voor (ex-)dakloze jongeren die het afgelopen jaar met het Beelddepot samenwerkten. Hun 'souvenirs' vertellen ieder een speciaal verhaal.

In de jaren negentig bezochten zestien fotografen voor het project Material World dertig landen – van Mexico tot Bhutan – en maakten foto's van de bezittingen van doorsnee gezinnen. Soms een paar potten en pannen, soms bergen elektronica en andere hebbedingen. Enkele jaren geleden onderzochten antropologen huishoudens uit de Amerikaanse middenklasse, waarbij ze alle spullen van bewoners telden en tot wonderlijke resultaten kwamen. In het kleinste huis in het onderzoek, van negentig vierkante meter, vonden de onderzoekers alleen al in de twee slaapkamers en de woonkamer al 2260 voorwerpen.

Ook in eigen land kunnen we er wat van. In 2016 blijkt, uit een enquête van de ING, dat een gemiddeld huishouden voor tweeëntwintigduizend euro aan spullen bezit. Vooral voor auto's en woninginrichting trekken de ondervraagde Nederlanders de portemonnee. En we blijven kopen. In die wervelwind van consumeren verliezen we de waarde van alledaagse producten uit het oog.

Tijdens verschillende gesprekken toonden de jongeren die we tijdens het eerste jaar van het Beelddepot spraken, spullen die voor hen een belangrijke waarde hebben. In hun bagage pasten geen duizenden voorwerpen. Wel hadden ze altijd een aantal spullen bij zich die voor hen belangrijke waarde hadden.

Smartphone

Voor velen is de smartphone een portaal naar contact met anderen. Het is een communicatiemiddel waarbij iedereen in essentie gelijk is; een mobieltje kan tegenwoordig zo duur en goedkoop zijn als iemand ervoor wil betalen en er is bijna overal openbare Wifi te vinden. Als dakloze jongere is het gebruik van de telefoon een manier om de dag door te komen. Met het geluid aan spelletjes spelen om niet na te moeten denken aan de dak- of thuisloze situatie. Iemand vertelde hoe zij de agendafunctie in de smartphone gebruikte als dagboek. Zo beschreef ze dagelijks wat er buiten en binnen de opvang gebeurde.

Schrijfblok

In een schrijfblok schreven de jongeren over de gedachten en gebeurtenissen die hen bezighielden. Dit 'ouderwetse' schrijfblok vormde een uitlaatklep. De ene schreef hier songteksten, gedichten of verhalen. De ander gebruikte het als een dagboek of tekenblok. Het zijn notitieboeken die de jongeren niet meer weggooien, ook na het vinden van een nieuw huis.

Paspoort

Een paspoort is je identiteit, voor ieder-

een die er eentje heeft. Voor een groot deel van Nederland staat een paspoort gelijk aan vakantie. Het staat voor vrijheid, wanneer we het tonen aan de douanier achter de balie. Dit geleefde paspoort staat niet voor diezelfde vrijheid, maar voor het constant gevraagd worden wie je bent en wat je komt doen. De jongeren moesten zichzelf telkens ermee identificeren. Het is een associatie die niet te koppelen is aan het vakantiegevoel.

Vest

We kiezen kleren uit die passen bij onze identiteit, maar kleding kan ook een andere functie hebben. Dit kleurrijke vest van een van de jongeren is een fijne trui om je veilig in te voelen. Tijdens hun periode zonder huis gingen de jongeren nog steeds goed gekleed. Dit vest is van een de critical friends. Het kleurrijke vest maakt deze jongere herkenbaar, als herkenningspunt op straat.

Portemonnee

Deze portemonnee herinnert een van de jongeren aan vroegere tijden. Met weinig kennis over de werking van toeslagen en andere financiële zaken, kom je in een moeilijke situatie. De portemonnee is een link met het vroegere leven, maar symboliseert ook de weg naar het zelfstandig worden en op een nieuwe manier omgaan met geld.

HOE HERKEN JE EEN DAKLOOZE JONGERE?

Het antwoord: niet. "Jongeren doen erg hun best om niet bij het achterhaalde beeld van een dakloze man te horen. Maar daardoor hebben gemeenten niet altijd door dat het probleem bestaat."

Lia van Doorn studeerde Pedagogiek aan de Universiteit Utrecht (UU). Sinds 2007 is ze lector Innovatieve Maatschappelijke Dienstverlening bij het Kenniscentrum Sociale Innovatie van de Hogeschool Utrecht. Ze richt zich op (hulp- en dienstverlening aan) mensen in de marge van de samenleving en op beroepsethiek in het sociaal werk.

Het lectoraat Innovatieve Maatschappelijke Dienstverlening van Lia van Doorn richt zich op hulp- en dienstverlening aan cliënten met een complexe problematiek. Samen met onderzoekers Ed de Jonge en Raymond Kloppenburg deed van Doorn als lector onderzoek naar preventie van dakloosheid onder jongeren. Het lectoraat van Hogeschool Utrecht liep bij dit onderzoek tegen de beeldvorming van dakloze mensen aan.

In gesprek met Van Doorn en De Jonge gaat het over deze beeldvorming, over hun onderzoeken en hoe het komt dat ze zich nu al jaren bezighouden met het onderwerp dakloosheid.

Jullie aankomende rapport is bijna afgerond. Wat toonde jullie onderzoek naar preventie van dakloosheid onder jongeren aan?

LvD: "Vooraf kwamen we er met Stichting Zwerfjongeren Nederland (ZSN) achter dat het begrip preventie lastig te duiden is. Het doel van ZSN is voorkomen dat jongeren dakloos worden, maar hoe geef je daar invulling aan? Daarom is dit rapport een theoretische verkenning naar dakloosheid en de preventie daarvan bij jongeren."

EdJ: "We hebben daarbij gekeken naar andere onderzoeken naar preventie. In een Canadees onderzoek wordt bijvoorbeeld onderscheid gemaakt tussen twee vormen van problemen die leiden tot dakloosheid bij jongeren: structurele problemen en systemische problemen."

"Structurele problemen zitten op het politieke niveau. Bijvoorbeeld: als er te weinig woningen zijn, dan gaat het nooit lukken om dakloosheid helemaal op te lossen. Bij systemische problemen gaat het om de samenwerking tussen instellingen en systemen. In Nederland zie je bijvoorbeeld dat er genoeg geregeld is met ouders, scholen of jeugdhulp voor jongeren onder de achttien jaar. Maar zodra ze achttien worden, gelden andere regelingen en kunnen ze in een gat vallen. In een vervolgonderzoek willen we kijken hoe we preventie meer kunnen toespitsen op de Nederlandse situatie."

In jullie rapport gaat het ook over hoe dakloosheid bij jongeren er uit ziet. Wat merken jullie zelf van de beeldvorming van dakloosheid?

EdJ: "Als je gesprekken over dakloosheid voert, merk je dat mensen denken aan een oude man, die nors kijkt en over straat loopt met een winkelwagentje met veel plastic tassen en wijn erin. Dat beeld klopt tegenwoordig niet meer, en het komt zeker niet overeen met de jongeren."

LvD: "We willen daarom ook een ander onderzoek starten. Dat gaat over de routes van jongeren naar de straat. Hier is in de jaren tachtig onderzoek naar gedaan, maar we hebben het idee dat deze routes veranderd zijn. Het aantal jongeren met een migratieachtergrond neemt toe en ook zijn er meer meiden op straat. We vermoeden dat zij een specifieke route afleggen, en willen onderzoeken wat deze routes dan specifiek maakt."

EdJ: "Een van de meiden die we spraken, vertelde dat zij op de middelbare school zat en dat het contact tussen haar en haar ouders scheef liep. Ze had behoefte aan een aparte woonruimte. Ze had dus heel goed in de gaten wat er aan de hand was, maar ze kon niet voorkomen dat ze dakloos werd. De enige woonruimte die ze kon vinden, was veel te duur en voelde onveilig. Dat op dat moment ingrijpen bijna niet mogelijk is, dat zou eigenlijk niet moeten kunnen."

Hoe herken je dan een dakloze jongere?

LvD: "Dat is het ding, je herkent ze niet. Je ziet het niet aan de jongeren dat ze geen vast huis of thuis hebben. De jongeren doen ook erg hun best om niet bij dat achterhaalde beeld van de standaard dakloze man te horen. Maar daardoor hebben gemeenten ook niet altijd door dat dit probleem bestaat. Gemeenten moeten ook alert zijn op jongeren die een risico vormen om dakloos te worden. De jongeren die misschien uitvallen van school of die op een camping overnachten of steeds her-en-der op de bank slapen."

Ed de Jonge is als hoofd-docent verbonden aan Hogeschool Utrecht en binnen die rol lid van het lectoraat Innovatieve Maatschappelijke Dienstverlening. Zijn focus ligt daarin bij de ethische aspecten van professionele dienstverlening.

EdJ: "Het maakt het ook lastig dat er geen goed beeldmateriaal bestaat van dakloze jongeren. Het zijn dramatische plaatjes die online te vinden zijn. Jongeren die met hun handen in het haar zitten op een bankje in het park."

LvD: "Ja, we wilden bij het rapport een plaatje op de voorkant maar we dachten: laat maar weg. Het is heel moeilijk om dit onderwerp te vatten in een beeld dat direct begrepen wordt."

Dat dakloosheid in een soort onzichtbaar hoekje wordt gedrukt, lijkt al langer een probleem. In een van de artikelen die het Beelddepot analyseerde, sprak dagblad Trouw in 2019 over de komst van een 'daklozencamping', bedoeld als drukmiddel op de gemeente Amsterdam om de crisis in de daklozenopvang op te lossen. Echter: de gemeente legde de initiatiefnemer Frank van der Linde een dwangsom op van 10.000 euro die kon oplopen naar 50.000 als hij zijn daklozencamping in het Vondelpark doorzette.

Volgens Van der Linde ziet de gemeente het daklozenprobleem niet. De opvangcentra zijn overvol en letterlijk op straat slapen is verboden, dat kan een boete van 150 euro per nacht opleveren. Nu zeggen handhavers tegen Van der Linde: 'Ga maar niet in het zicht liggen.' "Zo worden daklozen in de onzichtbaarheid gedrukt", aldus Van der Linde in Trouw.

"DE POLITIEK WORDT VOORAL GESTUURD DOOR OVERLAST EN PUBLIEKE OPINIE."

Door een soort standaard beeld van dakloosheid, kun je het probleem soms ook herkenbaar maken. Hoe zorgen we ervoor dat dakloosheid niet onzichtbaar wordt?

EdJ: "Dat is de uitdaging inderdaad, hoe maak je op een correcte manier zichtbaar dat dit probleem bestaat? De politiek wordt vooral gestuurd door overlast en publieke opinie."

LvD: "Dat is ook de macht van het getal, hè. Toen er in de jaren tachtig veel daklozen samenkwamen onder de gangen bij Hoog Catharijne zorgde dat voor dramatische foto's. Drommen daklozen hadden hun bankstellen en een schemerlamp naar die plek gesleept. Het had een enorme impact. Hoe kan dit gebeuren in onze welvaartstaat, vroeg men zich af. Er ging veel politieke aandacht naartoe, hostels werden opgericht voor deze groep. De situatie mocht niet voortbestaan. Maar toen deze mensen in hostels woonden en daarna in flatjes, was er geen aandacht meer voor hun achterliggende problematiek. Hulpverleners in de maatschappelijke opvang hadden hier veel frustratie over."

Hoe lossen we het dakloosheidsprobleem in Nederland op en zorgen we ervoor dat het ook opgelost blijft?

EdJ: "We kunnen geen wonderen verrichten. Ook met dit onderzoek zien we onze beperkingen. Maar in ons model zijn we in elk geval bezig met welke interventies en preventiemaatregelen nodig zijn

zodat het probleem structureel opgelost wordt. Zoals ik al zei: als er niet voldoende woonruimte is, moet er iets gebeuren. Daarnaast zijn er mensen die moeite hebben met zelfstandig wonen, of juist mensen die niet in groepsverband willen wonen. Sommige mensen hebben begeleiding nodig. Deze puzzelstukjes moeten allemaal op de goede manier in elkaar vallen."

LvD: "Het is wel lastig dat de politiek elke vier jaar weer verandert. Als een wethouder geld vrijmaakt voor preventie, dan zie je soms pas ná vier jaar de verbetering. Continuïteit en duurzaamheid is echt cruciaal op dit vlak, terwijl de politiek gestuurd wordt door de waan van de dag."

Uit een CBS-rapport in 2019 bleek dat het aantal daklozen sinds 2009 meer dan verdubbeld was. Het aantal dakloze jongeren was zelfs verdrievoudigd: van vierduizend 18 tot 30-jarigen zonder huis of thuis in 2008 naar ruim twaalfduizend in 2018. Deze stijging is momenteel tot stilstand gekomen, blijkt uit de meest recente cijfers van het CBS.

LvD: "De enorme toename van het aantal dakloze jongeren zorgde voor een schok bij beleidsmakers. Er kwam onmiddellijk een plan van aanpak. Maar vanuit de preventiegedachte zou je altijd die vinger aan de pols moeten houden. Dan hoeven we ons niet te laten verrassen door opeens dramatische aantallen in een CBS-rapport."

EdJ: "Wat we kunnen toevoegen is het preventiemodel. Hierbij heb je te maken met verschillende niveaus, landelijk, maar ook lokale professionals, organisaties en de burgers. Het is een complex netwerk en juist het afstemmen van al die lagen op elkaar maakt het een ingewikkelde en uitdagende klus. Als een niveau achterblijft, zorgt dat ook voor problemen bij de rest. Deze lagen kunnen wel zo snel mogelijk registreren als er iets fout gaat."

Wat zorgde er bij jullie voor dat jullie je met dakloosheid bezig wilden houden?

EdJ: "Toen ik zelf nog studeerde, zat ik in een relatie die vastliep. Ik was doodongelukkig en ik moest daar weg. Ik ben in de zomervakantie met de trein naar Griekenland gegaan. Daar ben ik gaan rondzwerven. Ik sliep op campings en kwam in contact met twee Palestijnen die hun thuisland waren ontvlucht. Een tijd heb ik met hen opgetrokken. Zij moesten zo min mogelijk geld uitgeven. Op de markt kregen we het fruit dat niet goed meer was en zij zochten de plekjes om te overnachten. Zo heb ik er wel heel even aan kunnen ruiken hoe het was om op die manier te leven. Dat is inmiddels al ruim veertig jaar geleden."

LvD: "Ik wilde meer over de daklozenopvang leren tijdens mijn studie pedagogiek. Op een feestje hoorde ik verhalen van iemand van wat je daar tegenkomt als vrijwilliger. Die wereld interesseerde me, omdat ik in mijn directe omgeving een jongen kende die moeite had met meekomen en zijn ouders die moeite hadden met de opvoeding. Ik wilde weten wat een eventueel voorland was voor deze jongen."

De daklozenopvang was een enorme leerschool voor mij als bleu meisje van het platteland. Ik kwam plotseling in een wereld terecht van mensen die net ontslagen waren uit detentie of vrouwen die 's avonds nog even de deur uitgingen om te tippelen, omdat ze anders geen geld konden verdienen. Ik heb in een korte tijd heel veel geleerd. En met die jongen... daarmee is het uiteindelijk goed gekomen, maar het blijft nog altijd kwetsbaar."

UNDERCOVER

Naar aanleiding van de stijgende aantallen daklozen en de zoveelste belofte van de overheid om alle daklozen van de straat te halen, wilde journalist Coco Gubbels in 2010 weten wat er schuilging achter die cijfers: de mensen, hun verhalen. Elf jaar later blikt ze terug op haar undercoverperiode op straat. Hoe kijkt zij terug op deze periode? Welke lessen neemt ze na zoveel jaar nog mee? Een reflectie op verslaggeving vanuit het veld.

Coco Gubbels (drs. Culturele Antropologie, voorheen freelance onderzoeksjournalist en nu Project- en Collaboration Manager in de journalistiek) ging zes weken undercover als dakloze en schreef daar twee longreads over voor HP/De Tijd in oktober 2010. In die periode heeft ze in Utrecht en Den Haag in de dag- en nacht-opvang geleefd en sprak met vele dak- en thuislozen. Ook de jaren daarna heeft zij contact gehouden met dak- en thuislozen en organisaties als Stichting Zwerfjongeren Nederland en de Achterban.

Het is inmiddels meer dan tien jaar geleden dat ik met een tas, tandenborstel, t-shirt en wat schoon ondergoed de deur achter me dichttrok, de sleutel van mijn huis aan een koordje om mijn nek onder mijn shirt hing en richting het centrum van Utrecht reed met de bus. Zo begon mijn onderzoek naar hoe het moet zijn om dakloos te worden. Undercover gaan leek me de ultieme manier om te ervaren hoe het is om dakloos te zijn.

Dit klinkt in eerste instantie heel gaaf: undercover gaan. En ik was dan ook gespannen en nieuwsgierig naar waar ik terecht zou komen, wat ik mee zou gaan maken. Maar zes weken een dubbelleven leiden, over je schouders kijken, continu alert zijn en nauwelijks een oog dichtdoen, heeft er flink ingehakt. Nu nog kijk ik met gemengde gevoelens terug op die periode. Zeker toen ik hoorde dat enkele daklozen met wie ik weken optrok verbolgen bleken over mijn verslag.

Going native

In de drie weken in Utrecht en drie weken daarna in Den Haag dat ik me begaf onder dak- en thuislozen in de dag- en nachtopvang heb ik vooral heel veel gekeken en geluisterd naar mensen. Van mannen die er goed verzorgd uitzagen en 's morgens de straat op gingen met een laptop en een lunchbox tot aan een verwarde man die nauwelijks in de gaten had waar hij was. Het leek een antropologische veldstudie waarbij 'going native' hier een vreemde invulling had gekregen: meedoen met de lokale bevolking om te ervaren hoe iets is, maar dan in mijn eigen land en niet in Verwegistan op een ander continent.

Ondanks deze manier van werken, het veranderen van hun namen en soms zelfs aanpassen van uiterlijke kenmerken in mijn verslagen, hebben enkele mensen in Utrecht hun beklag gedaan bij de leiding van zowel de nacht- als de dagopvang waar ik samen met hen verbleef. Niet zozeer mijn verhaal, maar vooral het gegeven dat ik me anders had voorgedaan dan wie ik was, zat hen dwars. Het vertrouwen was geschonden: ze hadden me opgevangen, geadviseerd, begeleid en meegenomen in hun wereld. Zonder te weten dat ik journalist was.

Enkele weken later is in overleg met de opvang gekozen om geen gesprek aan te gaan met deze mensen, omdat die emoties enerzijds al weer waren gezakt en anderzijds omdat ook de opvang eigenlijk niet zo blij was met deze (onaangekondigde) manier van werken. Zelf bleef ik met een verdrietig gevoel achter: ik had ze zo graag willen bedanken voor al die wijze lessen, de warmte en manier waarop ook de opvang in Utrecht mij had ontvangen.

Van de jongeren die ik na mijn undercover ontmoette, leerde ik dat er bij de meeste van hen al een hele geschiedenis aan vooraf was gegaan met problemen die uiteindelijk hebben geleid tot dak- of thuisloosheid. Elk verhaal kent een unieke, verdrietige samenloop van omstandigheden die geresulteerd hebben in een zwerfend bestaan met schaamte, schulden en veelal psychische last. Ook zij hebben al vele kastjes

en muurtjes gezien, waarbij voor het ene ze te jong en het andere ze te oud waren, wachttijden voor hulp lang zijn en beloftes worden gemaakt die niet nagekomen (kunnen) worden. Vaak is het vertrouwen in volwassenen, ouders, overheid en dus ook journalisten ver te zoeken door wat er allemaal al gebeurd is.

Respect

Omdat ik al een keer het vertrouwen had geschonden van mensen die me in korte tijd dierbaar waren geworden, heb ik me daarna altijd voorgesteld als journalist. Ook wilde ik altijd meteen duidelijk maken wat mijn doel was en waarom ik graag met hem of haar wilde kennis maken.

Vertrouwen is alleen te winnen door veel tijd met ze door te brengen en dat heeft een journalist niet altijd. Daarom is het gebruik maken van ervaringsdeskundigen een kortere weg, maar ook niet meteen een quick fix. Inlezen en de context eigen maken is cruciaal als het gaat om de meeste onderwerpen, maar bij deze helemaal. Hier is geen korte slag te maken, hier loop je niet naar binnen voor een snelle, kekke quote.

Om recht te doen aan de vaak heftige verhalen is het aan de journalist om respectvol om te gaan met de persoon om wie het gaat. Een empathische benadering begint met luisteren, kost tijd en moeite, maar dat kan persoonlijke, emotionele, maar ook bijzondere verhalen opleveren. Het zijn gewoon jongeren die een afslag gemist hebben of net vette pech hebben gehad. Ze luisteren graag naar muziek, willen ook vrienden en leuke dingen doen, net als alle andere jongeren. De meeste jongeren willen niet beginnen met vertellen over die vervelende periode of over de problemen die ze hebben. Menselijk contact verloopt beter als het gaat over dingen waar men zich trots over voelt of blij van wordt. Als er voldoende vertrouwen is, volgen die lastige onderwerpen vanzelf. Maar het kost tijd en moeite om je voor te bereiden en te verdiepen in dit onderwerp en je gesprekspartner. Dat maakt het schrijven over deze groep wellicht tijdrovend en soms lastig, maar ook juist heel erg boeiend.

Heb ik er spijt van? Nee, zeker niet. Het was een boeiende periode, ik heb nog steeds contact met bepaalde mensen en ik hou ze allemaal een beetje in de gaten. Als je bereid bent om te kijken, om te luisteren, dan ben je in staat om achter de façade hele mooie en boeiende karakters te ontdekken die je nog lang bijblijven. Ook dat is journalistieke engagement.

**VIJF JOURNALISTIEKE
TIPS VOOR BETERE
BEELDVORMING
VOORDAT JE MET EEN
DAK- OF THUISLOZE
JONGERE GAAT
PRATEN:**

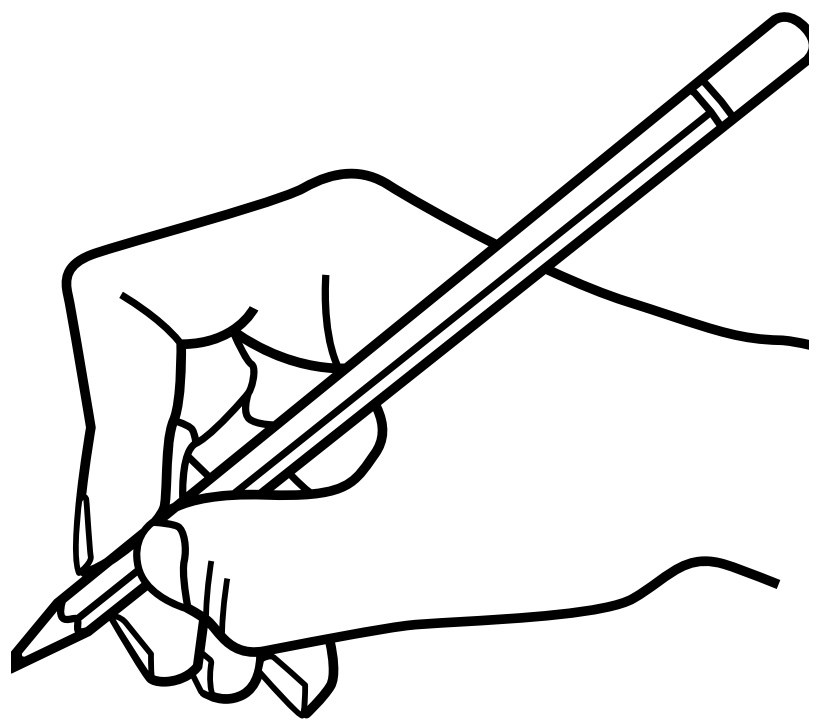
1. LEES JE IN OP DE WEBSITE VAN STICHTING ZWERFJONGEREN NEDERLAND (SZN) EN ANDERE WEBSITES OVER DAK- EN THUISLOOSHEID

2. NEEM CONTACT OP MET SZN OM DE EERSTE VRAGEN TE STELLEN, ZIJ HEBBEN EEN GOED NETWERK OM JE VERDER OP WEG TE HELPEN

3. ZOEK CONTACT MET LOKALE INSTANTIES ALS JE OVER EEN REGIO WIL VERTELLEN OM MEER TE WETEN TE KOMEN OVER DE LOKALE CONTEXT

4. ZOEK CONTACT MET EEN ERVARINGSDESKUNDIGE DIE JE MEER KAN VERTELLEN OVER EEN BEPAALD ONDERWERP (EVENTUEEL VIA SZN)

5. ZOEK CONTACT MET EEN BEGELEIDER OF ANDERE PROFESSIONAL, VAAK ZIJN DAT OOK ERVARINGSDESKUNDIGEN

**VIJF TIPS VOOR ALS
JE OVER DAK- OF
THUISLOZE JONGEREN
GAAT PUBLICEREN:**

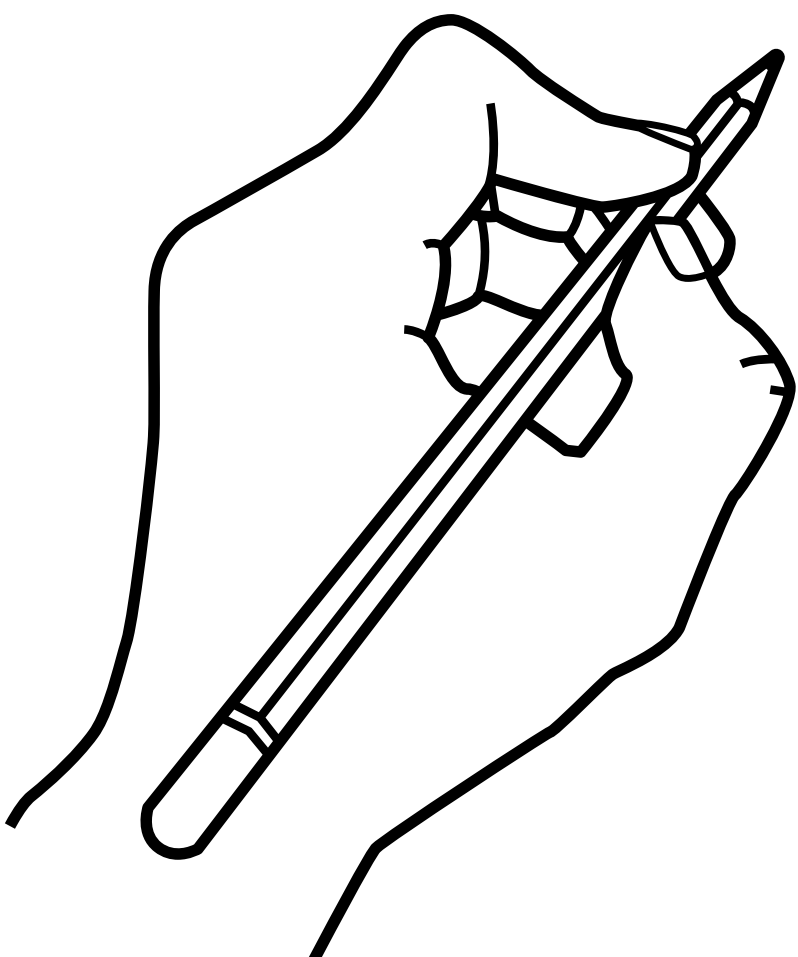
1. HET IS GEEN HOMOGENE GROEP, DUS PROBEER ZO MIN MOGELIJK TE GENERALISEREN

2. HET ZIJN VAAK KWETSBARE MENSEN EN GA DUS OOK MET RESPECT MET ZE OM: BESCHERM JE BRON

3. DEZE JONGEREN ZIJN GEEN ZIELIGE MENSEN, MAAR MENSEN DIE HET VEELAL GEWOON EVEN NIET ALLEEN REDDEN

4. FOTO? KIES DAN EEN FOTO VAN EEN GEWONE JONGERE DIE IETS DOET WAT ALLE ANDERE JONGEREN OOK DOEN VAN DIE LEEFTIJDSCATEGORIE.

5. VERPLAATS JE IN HUN SITUATIE, OOK AL IS DAT HEEL LASTIG EN EEN VER-VAN-MIJN-BED-SHOW

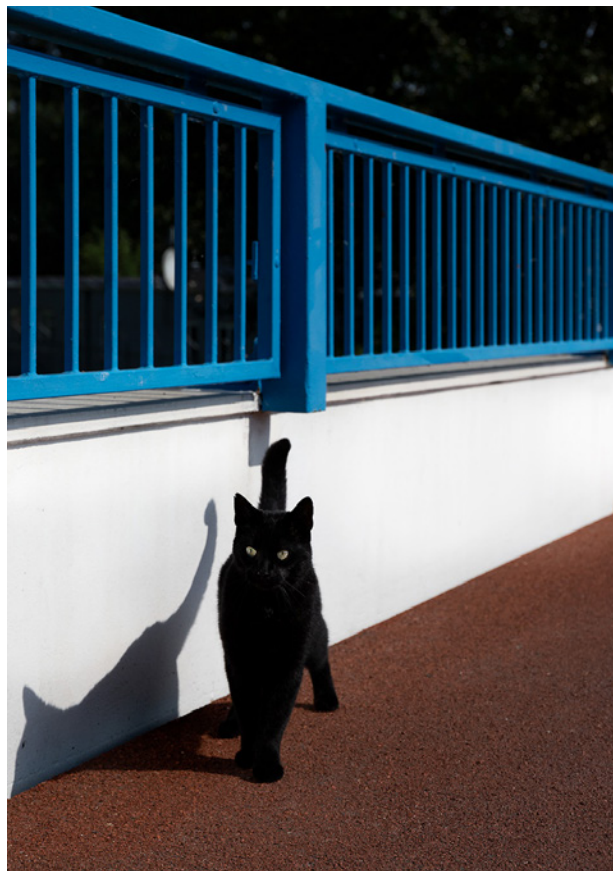

EEN DAG IN HET LEVEN VAN DRIE DAKLOZE JONGEREN

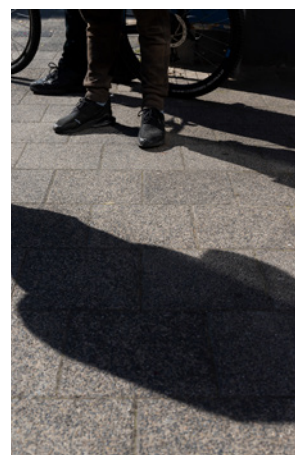
Journalistieke beelden van Nederlandse dak- en thuislozen werken stigmatisering en een negatief zelfbeeld bij de dak- en thuisloze mensen in de hand. Hoe ziet het leven er écht uit als je als jongere dak- of thuisloos bent in Nederland? Drie jongeren geven in deze fotoserie van fotograaf Wiosna van Bon een inkijkje in hun leven en hun dagelijkse activiteiten.

08:04 DIT IS DE GANG VAN DE JONGERENAFDELING IN DE CRISISOPVANG. IK VERBLEEF HIER MAANDENLANG.

10:53 DOORDAT IK VEEL BUITEN BEN, HEB IK EEN BAND MET DIEREN. ZIJ SPENDEREN OOK EEN GROOT DEEL VAN DE TIJD BUITEN.

11:47: OP STRAAT KOM JE VEEL MENSEN TEGEN. MET SOMMIGE KLIKT HET, MET ANDEREN HEB IK NIET ZO VEEL. SOMS BEN JE SAMEN ZODAT JE NIET ALLEEN BENT.

09:18 EENS PER WEEK HAAL IK HIER MIJN POST OP. TOEN IK DAKLOOS WERD, HAD IK NOG GEEN POSTADRES. IK MISTE ALLERLEI REKENINGEN.

11:26: SOMMIGE DAGEN DUREN LANG. DAN SPEEL IK DE HELE DAG SPELLETJES OP MIJN TELEFOON.

12:35: IK WEET PRECIJS WAAR EN HOE LAAT IK GRATIS KOFFIE OF WAT TE ETEN KAN HALEN. SOMS GA IK NAAR DE KERK, DAAR IS IEDEREEN WELKOM.

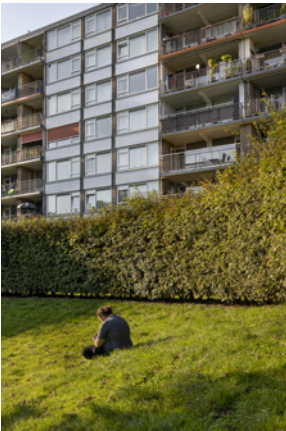

13:26 IK GA VAAK NAAR EEN SPORT- OF SKATEPARK. ONDANKS DAT IK DOOR MEDISCHE REDENEN NIET KAN SPORTEN. NIEMAND KIJKT RAAR OP WANNEER IK DAAR DE HELE DAG BEN.

14:02: VANUIT DE OPVANG NEEM IK VAAK BROODJES MEE. ZO HEB IK ALTIJD WAT TE ETEN GEDURENDE DE DAG.

15:11: IK MAG PAS 'S AVONDS WEER DE OPVANG IN, ONGEACHT HET WEER.

15:40: MIJN SPULLEN HEB IK NOG VAN DE PERIODE VOORDAT IK DAKLOOS WERD. IK SLEEP IEDERE DAG ALLES MEE WAT IK HEB EN WORDT DAAROM AANGEZIEN VOOR TOERIST.

17:55 EERST WIST IK NOG NIET DAT ER EEN CRISISOPVANG VOOR JONGEREN BESTOND. IK GING NAAR HET ZWEMBAD OF BOEKTE EEN HOTELKAMER OM MEZELF EN MIJN KLEREN TE KUNNEN WASSEN.

18:26: IK ZOU NOOIT IN DE STAD OP STRAAT SLAPEN, DAT VOELT NIET VEILIG. IK SLAAP BIJ ANDEREN OP DE BANK EN ZORG DAT IK VROEG IN DE OCHTEND WEER VERTROKKEN BEN.

20:00: DE MEESTE VRIENDEN WETEN NIET EENS DAT IK DAKLOOS BEN. IK NEEM ZE NOOIT MEE NAAR DE OPVANG.

'DE MODERNE DAKLOZE JONGERE HERKEN JE NIET OP STRAAT'

Wiosna van Bon (1992) werkt als freelance fotograaf, zowel aan eigen als in opdracht gemaakte projecten. Wiosna heeft drie jongeren waarmee het Beelddepot contact heeft gefotografeerd, waarbij ze hun dag visualiseerde. Het doel: jongerendakloosheid realistisch in beeld brengen.

"Meestal ga ik een hele dag op pad met personen die ik fotografeer. Zij bepalen de locaties waar we fotograferen en vertellen me hun verhalen. Dat gaat intuïtief, maar er gaat ook uitgebreid onderzoek aan vooraf vanuit het Beelddepot. Daaruit zijn handgrepen ontstaan hoe de jongeren in beeld gebracht zouden willen worden. Voor mij hoeft een zwaar, beladen onderwerp niet op een harde, zware manier gefotografeerd worden. Deze jongeren zitten vaak in een moeilijke fase in hun leven. Maar dat wil niet zeggen dat ze in een donker hoekje, verscholen voor de buitenwereld afgebeeld moeten worden. Ze werken ontzettend hard; sommigen moeten naast hun studie, bijbaan en sociale leven namelijk ook iedere avond zorgen voor een slaapplek.

Rond het thema dakloosheid wordt geregeld zo'n stereotype beeld gebruikt, vaak van een dakloze die buiten op straat slaapt en drank- en drugsgebruik niet onder controle heeft. De moderne dakloze valt daar niet meer onder, en zeker dak- en thuisloze jongeren, die wij met het Beelddepot gesproken hebben, herkennen zich niet in dat gebruikte beeld. Er zijn vele oorzaken waarom iemand dak- en thuisloos kan worden en geen eigen woning kan vinden. Maar hoe zet je iemand op de foto die iedere avond op een bank bij een andere vriend slaapt, of beeld je uit dat iemand dakloos is en een hele dag bij een sportveldje staat omdat hij daar niet opvalt? Misschien kan dat niet goed, en herken je de moderne dakloze jongere niet meer als een dak- of thuisloos persoon. Zij zijn net als andere mensen die op straat lopen.

Voor het Beelddepot heb ik drie jongeren gevolgd. In de toekomst volgen er meer verhalen en beelden, die ook door andere beeldmakers gemaakt worden. De diverse verhalen van deze jongeren vertellen een groter verhaal. Hun dakloosheid is niet zichtbaar, maar dat maakt het voor hen niet minder beladen. Een van de mensen die ik voor deze fotoserie volgde, was meer bezig met het eigen uiterlijk dan ikzelf. Diegene zei toen tegen mij: 'Voor jou is een gaatje in je shirt misschien niet veelzeggend, maar omdat ik dakloos ben, houdt dat mij erg bezig. Ik wil voorkomen dat ik het label van dakloze krijg.' Het is voor mij een uitdaging om dat gevoel in beeld te brengen en empathie te creëren voor de gefotografeerde."

DE MEEST GEBRUIKTE 'DAKLOZENFOTO' VAN NEDERLAND...

Journalisten zijn afgelopen jaren constructiever over dak- en thuisloosheid gaan berichten, blijkt uit het onderzoek van het Beelddepot (zie ook pagina 4 en <https://tinyurl.com/beelddepot>). Stigmatiserende labels als 'zwerfers' of 'probleemgevallen' worden nauwelijks meer gebruikt. Wel valt nog winst te halen uit de persfoto's die gebruikt worden bij rapportages over dak- en thuisloosheid.

In journalistieke uitgingen worden overwegend foto's met witte mannen van middelbare leeftijd getoond. Regelmatig gaan die foto's gepaard met zwerfafval of alcohol op de achtergrond, zoals een veel gebruikte afbeelding van fotografe Dingena Mol hierboven. Dat beeld klopt niet bij de situatie waarin veel daklozen mensen zich in Nederland bevinden. We zien de laatste jaren juist veel jongeren- die door schulden vanwege telefoon- of gamegebruik of het kopen op afbetaling in de problemen zijn gekomen. Ook is er een toenemend aantal jonge vrouwen dak- of thuisloos.

**“WEINIG
DAKLOZE
MENSEN
ZIJN WITTE
MANNEN OM-
GEVEN DOOR
ZWERFAFVAL
EN ALCOHOL”**

Die jongeren zien we echter nauwelijks terugkomen in de journalistieke beeldbanken. Het Beelddepot vroeg fotografe Mol daarom een eigentijdse 'bankjesfoto' te maken. Daarop zien we een jonge vrouw op dezelfde stadsbankje in Amsterdam. Ze kijkt op haar telefoon. In haar rugzak een kussen dat ze nodig zal hebben voor de nacht.

De foto-opdracht zette Mol aan het denken over de rol van fotografen en beeldredacteuren. "Ik was erg onder de indruk van het verhaal van het meisje dat jarenlang thuisloos leefde. Ook het onderzoek naar de manier waarop stigmatiserende beeldvorming een positieve verandering in de weg zit zette me aan het denken. We hebben als fotografen een verantwoordelijkheid om zaken representatief in beeld te brengen. Waar richt ik mijn camera op en wat laat ik daarmee vooral ook niet zien. Dat zijn belangrijke keuzes. We weten dat steeds meer mensen door domme pech in een benarde situatie belanden. Zeker met de huidige

OPNIEUW ...GESCHOTEN

**“WE HEBBEN ALS
FOTOGRAFEN EEN
VERANTWOORDELIJKHEID
OM ZAKEN REPRESENTATIEF
IN BEELD TE BRENGEN.”**

wooncrisis zorgt dat voor problemen. We moeten dat bredere verhaal vertellen.”

Dat betekent volgens Mol ook vooral meer context bieden bij de persoonlijke situatie van mensen. “Veel problematiek is onzichtbaar. Je kunt heel moeilijk een bankhopper in beeld brengen. Beelden zijn krachtige informatiedragers, maar je kunt niet alle complexiteit vangen in een beeld. We moeten daarin vooral ook zorgen dat we persoonlijke verhalen meer uitlichten en de context waarin die problematiek ontstaat doorgronden.”

Mol ziet daarnaast ook een rol voor de beeldredacteurs van nieuwsmedia. Zij mogen iedere dag opnieuw keuzes maken in wat we zien. Mol hoopt dan ook dat deze redacteurs deze nieuwe foto eigentijdse foto net zo vaak gaan gebruiken als de oude foto. “Dan krijgen we een eerlijke blik op dakloosheid.”

RECENSIES

Het Beelddepot houdt nauwlettend journalistieke reportages, documentaires en films rondom dakloosheid of beeldvorming in de gaten. We letten daarbij nadrukkelijk op de manier waarop dak- en thuislozen in beeld worden gebracht.

HET ZOUTPAD EEN ZOEKTOCHT NAAR DE ZWERVENDE WANDELAAR IN ONSZELF

"Vraag iemand hoe een dakloze eruitziet, en hij zal meestal een man of vrouw beschrijven die buiten slaapt, ergens op straat een matje en wat beddengoed uitrolt, misschien een hond bij zich heeft, maar altijd bedelt om geld voor drugs of alcohol." Zo schrijft Raynor Winn in de bestseller *Het Zoutpad*.

In de roman verhaalt Winn over hoe zij en haar man Moth door een ongelukkige samenloop huis en inkomen kwijtraken en dakloos worden. Moth wordt daarnaast ongeneeslijk ziek verklaard. Ze besluiten de South West Coast Path te lopen, een tocht van 1014 kilometer langs de zuidkust van Engeland. Winn schrijft in poëtische bewoordingen over hoe ze tijdens hun maandenlange verblijf als 'wandelende dakloze' omgaan met de ongemakken van het leven zonder vast verblijf en uitzicht op voedsel, evenals de negatieve beeldvorming van hun zwerfende bestaan. Maar nog treffender schrijft ze over de veerkracht waarmee ze deze uitdagingen als kans aangrijpen om hun eigen relatie en die met hun directe omgeving te verdiepen. *Het Zoutpad* leest daarmee als een pleidooi om de zwerfende wandelaar in onszelf op te zoeken of degenen in een dergelijk bestaan de hand te reiken.

INVESTEREN IN DE WASSTRAAT

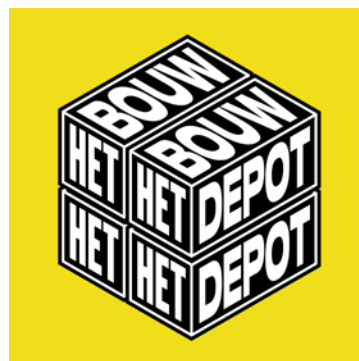
De vijfdelige documentaireserie *De Wasstraat* van HUMAN portretteert Abdul, Tim, Vincent, Denai, Maurice en Patrick, zes werknemers 'met een afstand tot de arbeidsmarkt', en Martin Kniest, de directeur van deze wasstraat.

In een wasstraat wast het water al het vuil van een auto af. Al het stof en vogelstrontjes vallen letterlijk de auto af. Soms zijn op een schone auto krasjes te zien die verstopt zaten onder het vuil en misschien wel verstopt hadden moeten blijven. Die auto met krasjes wordt in de wasstraat van Kniest in Deventer schoongemaakt door mensen met een krasje.

De vraag die Kniest naar eigen zeggen het vaakst gesteld krijgt, is waarom er zo weinig van zijn werknemers uitvallen. "Ik heb genoeg praktijkvoorbeelden waaruit blijkt dat ze gewoon als nummer behandeld worden en waar geen enkel gevoel bij komt kijken of wat dan ook," reageert hij dan.

Centraal in *De Wasstraat* staat de kracht van investering in mensen die extra aandacht nodig hebben. Zonder deze aandacht dreigen mensen als Abdul, Tim, Vincent, Denai, Maurice en Patrick buiten de maatschappelijke boot te vallen om weg te spoelen als waswater in een wasstraat. Dat zou onnodig zijn, stelt Kniest in de documentaire: "Iedereen kan iets. Maar je moet ze wel op de juiste waarde schatten."

De Wasstraat is terug te kijken via NPO Start.

HET BOUWDEPOT, DE PODCAST

EEN EERLIJK PORTRET VAN EEN PILOT

"Zonder goede fundering kun je nooit een stevig huis bouwen." Dat was het vertrekpunt van het Bouwdepot, een pilot begin 2020 waarin vijf dak- en thuisloze jongeren een jaar lang een vast maandelijks inkomen krijgen, om zo te bouwen aan hun toekomst. Het Bouwdepot De Podcast is een podcast waarin je als luisteraar iedere maand meegenomen wordt in het proces (de struggles en successen) van Gino, Kyra, Shuburney, Rami en Imane, de eerste vijf jongeren die een Bouwdepot krijgen. Wat brengt het hen?

Podcastmaker en social designer Hannah van Luttervelt spreekt in deze podcastserie naast de jongeren ook experts en deskundigen in het netwerk rond de jongeren: van gedragsdeskundige Coline van Nunspeet en Ali Rabarison, directeur inclusieve samenleving bij de VNG tot Frans Tjallingii, medeoprichter van het Canadese New Leaf Project en staatssecretaris Paul Blokhuis.

Het Bouwdepot, de podcast is te beluisteren via verschillende podcastplatforms; van Apple Podcast tot Spotify.

NOMADLAND GEEFT ONGEHOORDEN EEN TROTSE EN WAARDIGE STEM

HOE BELANGRIJK ZIJN TERMEN ALS 'DAKLOOS' EN 'THUISLOOS' VOOR EEN PERSOON ZELF?

Afgelopen voorjaar was de film *Nomadland* de winnaar bij de Oscars met een Oscar voor Beste film, Beste regie en Beste vrouwelijke hoofdrol. In de film van regisseur Chloé Zhao besluit Fern (gespeeld door Frances McDormand) met een busje door de Verenigde Staten te trekken. Ze is dan net weduwe en werkloos, maar ook vastberaden en niet het type dat bij de pakken neerzit. Trots onderhoudt Fern haar campertje door er eigenhandig plankjes en deurtjes aan te timmeren om het busje bewoonbaar te maken.

Ze sluit ze zich aan bij een groep rondreizende mensen die bij de financiële crisis van 2008 hun huis en baan zijn verloren en toen oog in oog stonden met het Amerika waar een sociaal vangnet niet de norm is. *Nomadland* is een verhaal van onvoorspelbare toekomst en wat ons betreft een film die je aan het nadenken zet over de geldende normen rond wonen en de manier waarop we met elkaar omgaan. Fern is hierin de aangever; ze luistert naar de verhalen van haar nomadische reisgenoten en geeft ze een stem vol trots en waardigheid.

In *Nomadland* vraagt een oud-leerling namelijk aan Fern of ze dakloos is. "Nee," zegt het personage van Frances McDormand stellig. "Huisloos. Maar dat is wat anders."

Nomadland is enkel via verschillende streamingplatforms te bekijken.

Kansfonds geven om een ander

In Nederland zijn er ruim 8.500 dak- en thuisloze jongeren. Dit getal is in de afgelopen 10 jaar verdriedubbeld. De problematiek is groot en wordt niet opgelost. Met het programma Alle jongeren een thuis gaat Kansfonds met 28 projecten aan de slag met een ogenschijnlijk onoplosbaar probleem: het oplossen van thuisloosheid onder jongeren. Kansfonds streeft naar een toekomst waarin alle jongeren een thuis hebben. Met deze 28 projectpartners werkt Kansfonds aan een nieuw perspectief en steunt het fonds stoere, vernieuwende ideeën, vanuit de visie dat ieder mens telt en recht heeft op een menswaardig bestaan.

Kansfonds. Geven om een ander
www.kansfonds.nl

eerst een THUIS

Eerst een Thuis betekent dat mensen die dak- of thuisloos zijn vanuit een eigen woning kunnen herstellen. Een woning waar zij kunnen blijven wonen, ook als ze geen ondersteuning meer nodig hebben. Een thuis.

In de regio Utrecht bieden we meer dan 200 mensen een woning met intensieve begeleiding. Er zijn ook woningen specifiek voor jongvolwassenen, bijvoorbeeld op een boerderij in Meerkerk, in reguliere huurwoningen in Houten en in een nog te bouwen complex met 20 tot 25 studio's in Vianen.

Eerst een Thuis is geen gewoon project, het is een Living Lab. We onderzoeken hoe we zo goed mogelijk dak- en thuisloze mensen kunnen ondersteunen bij hun herstel. Ook willen we weten of we meer dak- en thuisloze mensen met deze aanpak kunnen ondersteunen in de regio Utrecht.

JONGEREN- DAKLOOSHEID VOORKOMEN

In ons welvarende Nederland vallen jongeren in de leeftijd van 18 – 27 jaar die het zonder steun van hun ouders moeten redden, tussen wal en schip. Dak- en thuisloze jongeren zijn gewone jongeren - in een ongewone situatie. SZN (Stichting Zwerfjongeren Nederland) vraagt aandacht voor de problematiek waar deze jongeren dagelijks tegenaan lopen, maakt zich sterk voor het voorkomen van jongerendakloosheid en stimuleert blijvende oplossingen.

Pech

Dakloze jongeren zijn mensen zoals jij en ik. Ze hebben alleen de pech dat ze, om wat voor reden ook, niet kunnen terugvallen op hun ouders en er alleen voor staan. Ze willen niets liever dan een diploma halen of een baan, vrienden, erbij horen en leuke dingen doen. Zoals alle jongeren. Maar soms hebben ze problemen op meerdere gebieden, lopen vast door geldgebrek, of door het ontbreken van een veilige woonplek en een warboel van regels en mensen die hun situatie niet begrijpen.

DAK- EN THUISLOZE JONGEREN ZIJN GEWONE JONGEREN IN EEN ONGEWONE SITUATIE

Wonen en inkomen

Zelf vinden jongeren een betaalbare, veilige woonplek en voldoende inkomen het allerbelangrijkst. Pas als dat op orde is, hebben ze ruimte voor werk, scholing, persoonlijke ontwikkeling, sociale contacten en hobby's. Pas dan kunnen ze aan hun toekomst werken.

Frisse blik

We zijn op zoek naar nieuwe oplossingen voor jongerendakloosheid, samen met ontwerpers, journalisten en de jongeren zelf. Met hun frisse blik, los van politieke context, helpen zij ons jongerendakloosheid begrijpelijk te maken en creatieve oplossingen te bedenken. Met z'n allen kunnen we jongerendakloosheid voorkomen. Zodat gewone jongeren in een ongewone situatie kunnen werken aan een toekomst waarin ze zichzelf goed kunnen redden.

SZN is dé landelijke belangenbehartiger van dak- en thuisloze jongeren. Samen met jongeren, gemeenten, professionals, ontwerpers en journalisten activeren wij overheden, politiek, organisaties en inwoners van Nederland om de situatie van dak- en thuisloze jongeren blijvend te verbeteren en jongerendakloosheid te voorkomen. Meer weten? Kijk op zwerfjongeren.nl

SZN //

COLOFON

DANIELLE ARETS is lector Journalistiek & Verantwoorde Innovatie bij Fontys Hogeschool voor de Journalistiek en ontwerpend onderzoeker bij Design Academy Eindhoven. Als projectmanager van het Beelddepot wil ze door middel van ontwerpend en journalistiek onderzoek bijdragen aan een betere beeldvorming rondom dakloosheid.

MANON VAN HOECKEL is sociaal ontwerper. Ze ontwerpt manieren die ervoor zorgen dat groepen of mensen die normaliter niet met elkaar in contact komen, juist met elkaar in gesprek gaan. Manon is mede-oprichter van het Bouwdepot, een project waarbij dak- en thuisloze jongeren op basis van vertrouwen een vast maandelijks inkomen krijgen om aan hun toekomst te bouwen. Voor het Beelddepot zoekt ze naar nieuwe vormen om de negatieve beeldvorming rondom de doelgroep te doorbreken en zet ze de boel in beweging.

MEREL WITTEMAN is een art-director en ontwerper, met een liefde voor dingen zo helder mogelijk te visualiseren. Binnen het Beelddepot beschermt ze de visuele identiteit, denkt mee over strategische keuzes en overziet het creatieve proces. Het doel? Met overtuigende communicatie een radicale maatschappelijke verandering teweeg brengen.

MARLEEN VAN DER KOLK werkt als programmamanager voor Stichting Zwerfjongeren Nederland. Met en voor jongeren activeert zij overheden, landelijke politiek, (branche)organisaties, het bedrijfsleven, fondsen en burgers om de situatie van kwetsbare jongeren tussen de 16 en 27 jaar te verbeteren. Ze is belangenbehartiger voor dak- en thuisloze jongeren, maar vooral wil ze jongerendakloosheid voorkomen. Ze is mede-initiatiefnemer en oprichter van Stichting het Bouwdepot samen met ontwerper Manon van Hoeckel.

JESSY DE COOKER is journalist, podcastmaker, docent op Fontys Hogeschool Journalistiek en media-onderzoeker. Sinds juni 2020 is Jessy betrokken bij Het Bouwdepot. Jessy is een taal-liefhebber en weet dat media door specifieke waarden te benadrukken de beeldvorming van een bepaald onderwerp kunnen beïnvloeden. Hoe dat zit met betrekking tot dakloze Nederlanders in de grote dagbladen onderzoekt hij samen met Vera Boonman.

VERA BOONMAN is journalist voor ANP en werkt daarnaast als onderzoeker voor het Beelddepot. Hier doet ze samen met Jessy de Cooker onderzoek naar de verandering van de beeldvorming omtrent dakloosheid sinds de jaren negentig. Ze zoekt hier naar betere begrippen rondom dak- en thuisloosheid. Om hier meer over te leren en om beter begrip te krijgen gaat ze vaak in gesprek met de doelgroep.

FLOOR VAN DER WAL is beeldonderzoeker en ontwerper bij het Beelddepot. Sinds september 2020 is hij betrokken bij het bouwdepot, eerst voor zijn stage, nu als visueel onderzoeker naar dak- en thuisloze jongeren bij het Beelddepot. Hij is benieuwd naar hoe alternatieve manieren van foto's maken, delen en gebruiken kunnen bijdragen aan een beter begrip over dak- en thuisloze jongeren in Nederland.

WIOSNA VAN BON is fotograaf. Haar werk gaat over ethiek en mensen staan altijd centraal in haar projecten. Ze is geïnteresseerd in het eenzame individu, afgezonderde groepen in de samenleving en ongelijkheid – met name in hen die ondanks alles weten te volharden. Voor het Beelddepot denkt ze over de beeldvorming en brengt ze de doelgroep op een andere manier voor de camera. Daarnaast heeft zij samen met Vera Boonman en Floor van de Wal direct contact met ervaringsdeskundigen.

DANIBAL is het pseudoniem van Daniel Hentschel. Danibal is (live) cartoonist. Als live-tekenaar maakt hij deel uit van het tekenaars-collectief Draw up! en De Waan. Momenteel tekent hij voor Didaktief en ROM Utrecht. Daarnaast zijn er diverse miniboekjes verschenen in eigen beheer. Voor het Beelddepot maakte hij ook mooie illustraties van de onderzoeken. Danibal ook actief als muzikant.

KEN MOSS. Ken Moss is eerstejaarsstudent aan de Hogeschool voor Journalistiek in Tilburg, freelance cameraman en schrijver. Hij is twee jaar thuisloos geweest, en ondersteunt Het Beelddepot als ervaringsdeskundige en cameraman met betrekking tot de beeldvorming van thuis- en dakloze jongeren. Hij is geïnteresseerd in onderzoeksjournalistiek, politiek en video, en hoopt uiteindelijk aan de hand van onderzoeksjournalistiek maatschappelijke onderwerpen letterlijk in beeld te kunnen krijgen.

MET DANK AAN Jongeren die ooit dak- of thuisloos waren, die met ons wilden praten en ons wilden wijzen op stigma's en beeldvorming. Paul Heuts die als eindredacteur dit tijdschrift nalas en verbeterde. Coco Gubbels, Nick den Engelsman & Berke Hoogeveen, studenten Fontys Hogeschool Journalistiek, Robert Oosterbroek, De Utrechtse Internet Courant & Fotograaf

WWWIE

LEEEES

DANK